

О. В. Стрільчук

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНТЕРНЕТУ: ВІД ПАТОЛОГІЧНОГО ПОТЯГУ ДО СОЦІАЛЬНОЇ НЕОБХІДНОСТІ

Здійснено аналіз трансформацій інтернет-практик з моменту появи досліджень про них, а також зміни підходів до вивчення Інтернету у світі та в Україні зокрема за останні 10 років. Проведено огляд динаміки поширення мережі Інтернет в Україні протягом цього періоду, наведено дані про зростання кількості користувачів інтернету з 2011 по 2013 роки. Висвітлено та проаналізовано зміни підходів до вивчення поняття комп'ютерної залежності з моменту появи перших визначень цього феномена в середині 1990-х років у США. Наведено класифікацію існуючих на сьогодні онлайн-ігор, привернуто увагу до темпів їх розвитку та вдосконалення. Описано та проаналізовано зміни у віртуальному та соціальному середовищі особистості, які сталися внаслідок появи соціальних мереж; зокрема зазначено, що соціальні мережі поставили під загрозу безпеку сучасного підлітка, який, сприймаючи їх як інструмент власної самоідентифікації та популяризації, будь-що прагне висвітлити своє особисте життя через публічне розміщення фото та інших даних про себе в інтернеті. Розглянуто феномен YouTube і його вплив на соціокультурні та моральні цінності сучасного підлітка. Висвітлено зміни у формуванні образу “Я” в інтернеті, а також динамічність розвитку способів комунікації в інтернеті завдяки постійному вдосконаленню комп'ютерних технологій. Виділено та систематизовано основні напрямки трансформаційних процесів у мережі, без урахування яких неможливе розроблення будь-яких медіаосвітніх програм, форм та методів роботи з підлітковим учнівським колективом.

Ключові слова: інтернет-залежність, інтернет-практики, інтернет-захопленість, соціальні мережі, кібербулінг, самопрезентація, віртуальна ідентичність.

Проблема. Виникнення мережі, за якою остаточно закріпилася назва “Інтернет”, наприкінці 1970-х – на початку 1980-х років, можливо, і не передбачало настільки бурхливого її поширення та становлення як однієї з рушійних сил сучасного суспільства. З моменту появи інтернету стрімко змінювалися його роль та значення в житті людини. Винайдений як засіб спілкування між урядовими структурами США, потім – як інформаційний обмін між ученими корисною інформацією, інтернет перетворився на невід’ємний інтернаціональний канал спілкування та віртуальної діяльності більш як двох мільярдів жителів планети.

Згідно з даними Київського міжнародного інституту соціології (КМІС), у вересні 2013 р. 49,8% дорослого населення України користувалися інтернетом. Таким чином, зростання числа користувачів триває навіть швидшими темпами, ніж це прогнозувалося. Темп приросту

протягом лютого 2012 – жовтня 2013 років становив 16%, що трохи поступається рекордному стрибку в 34% у період з березня 2011 по лютий 2012 року [1].

Порівняно з розвинутими країнами Західної Європи та Північної Америки поширення інтернету в Україні відбувається дещо повільніше. Наприклад, зіставний з Україною рівень проникнення інтернету (56%) був у США у травні 2013 р., тільки не серед усього дорослого населення, а у віковій групі 65 років і старші. У 2013 р. рівень поширення інтернету серед дорослого населення у Сполучених Штатах становив 85%, у Росії – 57%.¹ За словами консультанта з інтернет-комунікацій та засновника Watcher.com.ua Максима Саваневського, з 2000-х років інтернет в Україні пройшов шлях від предмета розкоші до предмета необхідності. За останні 10 років кількість інтернет-користувачів у нашій державі зросла в 15 разів.

За останні кілька років в Україні диспропорції проникнення інтернету в населених пунктах різної величини помітно згладилися. На даний момент значно відстає в поширенні інтернету сільська місцевість, мешканці якої частіше посилаються на обмеженість технічних можливостей щодо підключення малонаселених пунктів.

Упродовж історії існування інтернету змінювалися способи його функціонування, технічні можливості доступу до нього, способи підключення до мережі (дротовий, супутниковий, бездротовий). Змінювалися також підходи до вивчення інтернету у світовій та вітчизняній науках. Ще в 1997 р. представник гуманітарних наук М. Коул у своїх дослідженнях інтернету описував його як “певну соціальну реальність”, яка простягається в “п’ятому вимірі” і розділена на відносно замкнуті субпростори, заповнена добре чи не дуже добре систематизованими текстами (від енциклопедій чи архівів до приватних записів чи пісень) і вербальними або візуальними образами (у тому числі відчужених від суб’єкта автопроекціями реальних або придуманих людей) [2]. Спираючись на опис, здійснений М. Коулом, можна простежити як динаміку вдосконалення інформаційного наповнення мережі, так і прогрес у функціонуванні віртуального простору, який зараз важко назвати розділеним “на відносно замкнуті субпростори”. Завдяки своїй глобалізаційній функції інтернет перестав бути набором

¹ Опитування проведено 13–23 вересня 2013 р. Методом інтерв’ю опитано 2044 респонденти, що мешкають в усіх областях України (включно з містом Київ) та в Криму, за стохастичною вибіркою, репрезентативною для населення України віком від 18 років. Статистична похибка вибірки (з імовірністю 0,95 і за дизайн-ефекту 1,5) не перевищує: 3,3% для показників, близьких до 50%; 2,8% – для показників, близьких до 25%; 2% – для показників, близьких до 10%; 1,4% – для показників, близьких до 5%.

картинок і текстів, а також предметом постійного користування лише певних груп осіб. На сьогодні в країнах, які користуються інтернетом на своїй території, мобільні оператори та наявність Wi-Fi забезпечують функціонування мережі практично всюди. Стрімке вдосконалення та осучаснення мобільних гаджетів дає змогу користувачам здійснювати пошук та обмін інформацією незалежно від місцезнаходження. Ця тенденція зберігатиметься і надалі поряд з постійним збільшенням кількості Wi-Fi зон ще в недостатньо прогресивних (з погляду поширеності інтернету) державах світу (зокрема в Україні) та з намірами США запустити проект глобального Wi-Fi, щоб дати змогу жителям країн із тоталітарними та авторитарними формами правління (таких як КНДР, Китай, Куба та ін.) можливість доступу до інформації без політичної цензури.

Загалом до основних трансформаційних процесів, які відбулися з мережею, можна віднести такі, як зміна характеру та специфіки комп'ютерних ігор, зміни в підходах до дослідження феномена комп'ютерної залежності, поява соціальних мереж та YouTube, виникнення нових загроз інтернету.

Метою статті стало проведення аналізу соціально-психологічних аспектів трансформації інтернет-практик протягом останніх 10 років задля аргументування необхідності переходу від концепту інтернет-залежності молоді до моделі надмірного захоплення інтернет-практиками.

Феномен інтернет-залежності. Протягом історичного періоду розвитку інтернету та інформаційних технологій поняття комп'ютерної залежності, а також характер та інтенсивність активності в мережі зазнають значних трансформацій. Комп'ютерні ігри, способи комунікації та самовираження у віртуальному просторі постійно змінюються та вдосконалюються.

У ході вивчення авторкою протягом дев'яти років проблеми комп'ютерної та інтернет-залежності не могла залишитися не поміченою нею необхідність зміни розстановки акцентів у науковому дослідженні цього виду патологічного потягу. На основі огляду наукових праць і дисертаційних досліджень проблеми позитивних та негативних сторін інтернету в Україні за останні 10 років попередньо було зроблено висновок про виникнення та формування певних кліше, крізь призму яких розглядаються сьогодні особливості функціонування віртуального простору.

На початку свого існування мережа Інтернет була зовсім новим явищем для людини. Відсутність досвіду взаємодії з віртуальним простором часто призводила до неможливості контролювати проведений у мережі час, унаслідок чого відбувалася дезадаптація користувача. Доступність і, на перший погляд, безпечність цього сервісу не змогли

приховати від дослідників те, що регулярне користування інтернетом може призводити до залежності. Це викликало неабиякий інтерес у психологів та спричинилося до появи численних наукових праць, присвячених терапії цього виду залежності. Почали з'являтися клініки, в яких лікували від інтернет-залежності, зокрема в таких країнах, як Китай, Данія та США.

Серед основних проблеми, які виділяють науковці в процесі вивчення інтернету, – беззаперечний вплив мережі на формування особистості людини та підлітка зокрема. Інтернет для сучасної людини – джерело інтерактивної комунікації та самореалізації, але попри це науковці неодноразово звертали увагу на ту психічну та фізичну шкоду, яку приховує інтернет у разі неконтрольованого його використання. Звідси – проблема необхідності формування у сучасних підлітків навичок критичного сприймання та аналізування інформації, отриманої з мережі. Запропоноване авторкою наукове дослідження також не стало винятком у питанні щодо необхідності розвитку медіакультури в нинішніх школярів, але зміни, яких зазнав і нині зазнає інтернет, неможливо не враховувати в науковій роботі та розробленні тренінгової програми з профілактики інтернет-захопленості в підлітків.

Серед піонерів вивчення комп'ютерної залежності такі науковці, як Маріса Орзак, яка ще 1996 р. відкрила школу терапії для осіб, залежних від комп'ютера; Іван Голдберг, який 1996 р. дав визначення інтернет-залежності; Кімберлі Янг з її відомою працею “Піймани в сітку”, присвяченою цьому виду залежності.

З моменту появи першого визначення інтернет-залежності форми віртуальної активності в мережі значною мірою урізноманітнилися. Це підтверджується також тим фактом, що перший опитувальник, розроблений Кімберлі Янг для діагностики інтернет-залежності, складався з восьми запитань, позитивна відповідь на п'ять з яких означала наявність залежності. Сьогодні цей опитувальник містить 40 пунктів. Досліджуючи інтернет-залежність, важко посилалися на визначення цього феномена, сформульовані в середині 90-х років ХХ ст. Самі науковці вносять регулярні корективи в дослідження залежності від інтернету. Варто зауважити, що в США та в Україні зокрема спочатку широко застосовувалося поняття комп'ютерної залежності. Маріса Орзак, описуючи цей вид залежності, зазначає, що інший американський дослідник даного феномена М. Шоттон спостерігав патологічний потяг працівників саме до комп'ютера як до машини ще в 1989 р. [3].

За час дослідження віртуального простору інтернет пройшов багато етапів взаємодії з користувачем. Сьогодні можна спостерігати якісні зміни щодо використання інтернету сучасною людиною. Вона, зокрема, набуває навичок більш прагматичного та раціонального використання мережі – без колишньої ейфорії. Утім, невпинне збільшення

кількості віртуальних сервісів ставить перед людиною все нові і нові виклики.

В Україні та інших країнах пострадянського простору тема дослідження комп'ютерної та інтернет-залежності набула своїх сьогоднішніх чітких контурів приблизно з 2004 року. У цій галузі досліджень досить продуктивно працює низка українських та російських науковців. Праці російських дослідників (О. С. Войскунський, О. М. Арестова, Є. П. Белінська та ін.) присвячені вивченню феномена інтернету, зокрема, на теренах СНД, мотивації користування мережею, комунікативних можливостей інтернету, а також впливу, який він здійснює на особистість. На сучасному етапі свого розвитку інтернет як феномен поступово втрачає інноваційність, але безперервно нарощує свою прогресивність.

На цей час ще не так просто дійти однозначного висновку, наскільки сильний вплив здійснює інтернет на моральні та соціокультурні цінності особистості. Недослідженими є психоемоційні та поведінкові зміни, які відбудуться у дітей, що виростили з гаджетом у руках. Загалом науковці лише роблять прогнози, яким може бути майбутнє покоління під умовною назвою "Альфа", представники якого народилися в період з 2010 року. Що ж стосується покоління, яке народилося в епоху постмодернізму та глобалізації, а саме в середині 1990-х і початку 2000-х, то його об'єднавчою рисою вважають інтернет та інформаційні технології.

Після виявлення небезпечного впливу інтернету на психічний та фізичний стан людини почався пошук методів терапії інтернет-залежності в умовах невпинного зростання кількості спокус у мережі, які залучають усе нових і нових користувачів у віртуальний простір. Присутність інтернету в будь-якій сфері людського життя і стрімке його поширення змушують науковців шукати ефективні методи не лише лікування, а й профілактики інтернет-залежності та інтернет-захопленості. Тому в Україні набуває актуальності питання необхідності імплементації в освітній процес глибинних методик профілактики розвитку інтернет-залежності, спрямованих на осіб підліткового віку, у формі медіаосвітніх програм. Розробляючи програми медіакультури для школярів, важливо також акцентувати увагу підлітка не лише на необхідності критичного аналізу інформації, яку він отримує з мережі, але й аналізу того матеріалу, який він розміщує в інтернеті.

Комп'ютерні ігри. Із середини 1990-х і до початку 2000-х років великої популярності в Україні набули комп'ютерні ігри, записані на компакт-дисках (так звані одиночні ігри). Їх можна було придбати самостійно або ж відвідувати комп'ютерний зал, де ці ігри були представлені в асортименті. Доступу до мережі в таких клубах на той час переважно ще не було. У підлітків спостерігалася неабияка захопленість такими іграми, комп'ютерні зали були тоді переповнені.

Діти проводили в них значну частину свого вільного часу, інколи навіть тікаючи з уроків, щоб зіграти в гру. На той час у багатьох українських родин не було фінансової змоги придбати комп'ютер для власного домашнього користування.

Такий вид залежності можна охарактеризувати як різновид ігрової залежності, пов'язаний із застосуванням комп'ютера, але не обов'язково – з мережею. Перше опитування школярів щодо комп'ютерної залежності було проведено авторкою в одному з регіонів України у 2006 р. Основна увага при формуванні переліку запитань анкети зверталася саме на ігрову комп'ютерну активність і відвідування комп'ютерних ігрових залів зокрема (не обов'язково з виходом в інтернет). На сьогодні такий вид активності практично втратив свою актуальність, інноваційні технології пішли далеко вперед, відправивши невеликі комп'ютерні зали в небуття. Те, що мало шалену популярність і давало величезні прибутки буквально недавно, майже повністю втратило свою конкурентну спроможність на сучасному ринку інформаційних та інтернет-технологій.

Проблема віртуальної ігрової залежності багато в чому залежить від того, наскільки швидко трансформуються комп'ютерні ігрові технології. На зміну одиночним комп'ютерним іграм на компакт-диску прийшли сучасні складні та багатофункціональні Role-Playing Games (cRPG), а згодом – massively multiplayer online role-playing games (MMORG), які дають користувачеві змогу зануритися в значно різноманітніший віртуальний світ [4]. Перші характеризуються веденням гри від третьої особи та можливістю сконструювати власного персонажа, другі ж ведуться безпосередньо в мережі за участю багатьох гравців. Складність, графічна якість сучасних ігор дають змогу створювати паралельну реальність, яка захоплює користувача (геймера). Те, що за ігровими персонажами стоять реальні люди, підсилює психоемоційний ефект та все більше втягує користувача у гру. Загалом тотальне захоплення комп'ютерними іграми стало поштовхом до появи кіберспорту та регулярного проведення кібертурнірів у різних країнах світу. Так, у Китаї та Кореї кіберспорт визнано офіційним видом спорту.

Аналізуючи небезпеки сучасного інтернету, можна зробити висновок, що саме захоплення онлайн-іграми, які викликають неабиякий інтерес у молоді, може переростати з часом у хворобливу, патологічну залежність.

Соціальні мережі. Поява соціальних мереж внесла значні корективи у функціональне наповнення інтернету. Приблизно з кінця 2007 р. в Україні починають набувати популярності соціальні мережі, такі як Odnoklassniki.ru, Vkontakte.ru, “Мой мир” на mail.ru. Зазначенні сервіси мають російське походження і скопійовані із зарубіжних аналогів. Користувачі інтернету, зокрема підлітки, стали масово

реєструватися в “соціалках”, які швидко набули шаленої популярності. Виникла навіть окремішня філософія соціальних мереж. Згодом українські користувачі почали активно проявляти інтерес і до світових лідерів соціальних мереж – Facebook і Twitter. За даними сайту <http://watcher.com.ua/>, який відстежує динаміку поширення інтернету в Україні, у 2011 р. кількість зареєстрованих користувачів у Facebook пододала мільйонний поріг [5].

У цьому контексті варто відзначити життєздатність інших форм ідентифікації та самореалізації особистості в інтернеті, які існували до появи соціальних мереж. Вони не втратили свого права на існування сьогодні, але певна кількість користувачів цих ресурсів покинула їх назавжди. Ідеться про різноманітні інтернет-спільноти, живі журнали, блоги, чати, які розміщувалися на окремих сайтах. Об’єднавши практично всі можливі прояви активності в інтернеті на одній сторінці, соціальні мережі склали неабияку конкуренцію розробникам інших тематичних сайтів. Профіль у соціальній мережі дає можливість користувачеві “зібрати в одному місці” свою віртуальну ідентичність. Практично невід’ємним і навіть одним із цільових елементів соціальних мереж є наявність фото так званого “аватара” на головній сторінці.

З появою соціальних мереж можемо вести мову про втрату анонімності як невід’ємного атрибута інтернету. Унаслідок цього виникли нові ризики та загрози для користувачів віртуального простору, крім раніше вже означеної інтернет-залежності. У своїй книзі “Діти цифрової ери” дослідники інформаційної доби Джон Палфрі та Урс Гассер зазначають, що чим більше підліток викладає інформації про себе на своїй соціальній сторінці, тим більше електронних слідів він залишає [6]. Дослідники стверджують, що відбувається постійне збирання та систематизація даних про користувача інтернету, які стали можливими саме завдяки розгорнутій самопрезентації в соціальних мережах. Підлітки часто викладають на своїй сторінці не лише власні фото, а й фото членів своєї родини, друзів та інших. Немалою популярністю користується також розміщення провокативних знімків, які не найкращим чином характеризують власника профілю в соціальній мережі. Без сумніву, збирання інформації про будь-яку особу було можливим і до цього, але певними спеціалізованими службами та підрозділами. Відкритий доступ в інтернеті значно полегшує можливість скласти уявлення про особливості та спосіб життя будь-якого зареєстрованого користувача соціальної мережі без особливих зусиль.

Науковці звертають увагу на ту небезпеку, яку приховують соціальні мережі для сучасних підлітків. Особливо небезпечним, на їхню думку, є кібербулінг, який став можливим саме через втрату анонімності у віртуальному просторі. Основними рисами кібербулінгу

є постійні образи і цькування особи (найчастіше школяра) на її сторінці в мережі. Через соціальні мережі підліток може опинитися під пильним оком будь-якої особи. Занадто розкуте і необдумане представлення себе в мережі може негативно позначитися на його майбутніх планах.

“Стати зіркою YouTube”. Проект YouTube виник у 2005 р. і на сьогодні кількість переглядів цього хостелу сягає 4 млрд у день. На YouTube, крім любительського відео, через яке він і набув такої популярності, розміщуються професійні фільми, відеощоденники тощо. Поява цього сервісу в мережі дала змогу мільйонам користувачів утілити велику кількість раніше недосяжних мрій: викласти відео власного фільму, пісні – загалом будь-чого. Часто люди знімають на мобільний телефон різноманітні вчинки нерідко безглузкого, навіть жорстокого характеру – лише для того, щоб потім викласти це відео на YouTube. Немає сенсу розглядати в нашій публікації всі можливості цього інтернет-хостелу, але варто приділити увагу впливу, здійснюваному ним на соціокультурні цінності сучасної молоді, а саме можливості досягти найвищого рівня особистої реалізації – всесвітньої популярності.

Уже неодноразово йшлося про глобалізаційні тенденції інтернету, які дають змогу спілкуватися з різними людьми в різних куточках планети. Активна зміна форм самопрезентації в мережі завдяки здатності вийти за межі анонімності, прихованої за текстовими повідомленнями, перетворила інтернет на інструмент, який може зробити особу популярною протягом короткого часу. Раніше для того, щоб стати “супер-зіркою”, потрібно було пройти неабиякий шлях, досягти успіхів у музичній чи кінематографічній професії. З появою YouTube це стало можливо зробити буквально за декілька днів або навіть за один день, хоч така популярність найчастіше і швидкоплинна. Окремі аматорські відеоролики можуть набирати по кілька мільйонів переглядів. Навіть для відомих зірок шоу-бізнесу кількість переглядів їхнього відео на YouTube, наприклад музичного кліпа, є показником їхньої популярності та затребуваності в суспільстві.

Соціальні мережі і YouTube змінили уявлення про статус недосяжності знаменитостей, давши можливість кожному стати знаменитим. Інтернет пропонує весь набір інструментів для популяризації власної персони, що дає змогу стати не менш відомим, ніж усесвітньо-відомі знаменитості, і часом навіть зробити успішну кар’єру. Це довела своїм прикладом активна користувачка інтернету Amatur, або так звана Одеська Барбі, яка завдяки своїм фото та блогам спочатку стала зіркою російськомовного інтернету, а з появою соціальних мереж – усесвітньовідомою.

Загалом можна зробити висновок, що завдяки соціальним мережам та YouTube користувачі дістали доступ до активного творення інформаційного медіаконтенту мережі, не потрапляючи при цьому в залежність від розробників тематичних інтернет-сайтів.

Зміна образу “Я” користувача інтернету. Форма самопрезентації в інтернеті зазнала значних змін за останні 10 років. Аналізуючи дослідження таких науковців, як А. Є. Жичкіна та О. П. Белінська, датовані 2004 роком, з проблеми вираження ідентичності в інтернеті, можна дійти висновку, що описані авторами атрибути мережі, зокрема невидимість, анонімність і безпечність, на сьогодні вже не є невід’ємними рисами самопрезентації у віртуальному просторі, як це було раніше [7]. Через свою відкритість і загальну доступність соціальні мережі не надають настільки широкої можливості для експериментів з ідентичністю. Як уже зазначалося, через “соціалки” здійснюється величезна кількість віртуальної активності, яка до цього відбувалася на різних тематичних сайтах, чатах, форумах під часто вигаданими “nickname”. О. М. Арестова, Л. М. Бабанін, О. Є. Войскунський звертають увагу на спроби зміни ідентичності та створення множинної “мережевої” ідентичності як характерну рису здійснення комунікації в інтернеті [8]. Дослідники порушують питання, чи варто вважати закономірністю те, що інтернет багато в чому сприяє розвитку соціального андеграунду, маргіналізації окремих суб’єктів та груп. Інша російська дослідниця Н. В. Чудова стверджує, що 80 % постійних користувачів мережі, так званих “мешканців” інтернету, мають проблеми із самооцінкою; зокрема 20% виявляють занижену самооцінку, 40% мають нереалістичні та недиференційовані уявлення про себе і своє місце в житті, ще 20% оцінюють свою “незалежність” як надмірну. На думку дослідниці, це свідчить про проекування на шкалу “незалежний” усвідомлення своєї недостатньої залученості в контакти з іншими людьми [9]. Зазначені характеристики активних користувачів інтернету свідчать про тенденцію маргіналізації осіб, так званих “мешканців” інтернету, що підтверджується дослідженнями мережі в період з 1990-х до початку 2000-х років.

Мода на масову реєстрацію в соціальних мережах залучила в інтернет надзвичайно велику кількість людей, які до того взагалі не користувалися мережею. Особи, до яких не можна було застосувати визначення “житель мережі”, стали проводити там набагато більше часу, водночас нормально функціонуючи у своєму звичному життєвому просторі і не перетворюючись в окрему маргінальну групу.

Зміна форм комунікації. Значні зміни відбулися також щодо способів комунікації в інтернеті. Спостерігається тенденція до стрімкої

візуалізації інтерактивних каналів спілкування в мережі. Бурхливий розвиток інтернету нерозривно пов'язаний із стрімким розвитком інформаційних технологій. Набір найскладніших технологічних функцій сьогодні вміщується в одному iPhone. Раніше найбільш поширеним видом інтернет-спілкування був обмін текстовими повідомленнями між користувачами мережі за допомогою чатів та ICQ. Такий обмін мав як стихійний, так і цілеспрямований характер. Користувачі могли легко заводити знайомства один з одним на правах анонімності. Поява таких сервісів, як Skype, а потім viber, крім текстових повідомлень, дає змогу здійснювати візуальний контакт, а також швидко обмінюватися фото- і відеоматеріалами. Якщо ще років десять назад користувач, який заводив знайомство в мережі, міг “сховати своє обличчя”, посилаючись на те, що він не має фото в електронному вигляді, то сьогодні зробити це практично неможливо.

Висновок. Проаналізувавши динаміку розвитку інтернету в Україні протягом останніх 10 років, можемо виокремити такі напрями соціально-психологічної трансформації інтернету:

- узвичаєння і синхронізування інтернет-практик (весь час онлайн), що дискредитує критерії визначення інтернет-залежності на основі вимірювання проведеного в мережі часу;

- зникнення колишньої анонімності, що супроводжується новими можливостями експериментування з інтернет-ідентичністю;

- посилення загрози небажаного відстеження реального життя людини, зокрема через імовірність впливу її власних необережних дій на свою майбутню кар'єру, а також імовірність злочинного втручання внаслідок надмірної відкритості персональної інформації в соціальних мережах;

- зростання захопленості підлітків онлайн-іграми, що стає одним із провідних чинників формування інтернет-залежності;

- усе більше проникнення інтернету як віртуального середовища в повсякденне життя дитини, переміщення значущої соціальної групи в соціальні мережі, що потребує розроблення нових форм роботи з дитячим колективом, у тому числі з урахуванням поширеності вищих інтернет-жорстокостей, онлайн-вибухів, кібербулінгу.

Отже, аналіз трансформацій інтернету протягом останніх 10 років показав істотні зрушення в соціально-психологічних особливостях інтернет-практик сучасних підлітків. Пильної уваги психологів потребують наразі не тільки особи з ознаками інтернет-залежності, а й надмірно захоплені інтернет-практиками підлітки. Це, безперечно, потребує кардинальних змін у професійній підготовці педагогів, які мусять враховувати віртуалізацію стосунків у підлітковому середовищі та новітні ризики поширених інтернет-практик, особливо серед надмірно захоплених інтернетом школярів.

Література

1. Дослідження кількості користувачів інтернету в Україні в період 2011–2013 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.unian.ua/society/846299-2013
2. *Brown K. Fifth Dimension and 4-H / K. Brown, M. Cole // Complementary goals and strategies / The 4-H Center for Youth Development. – 1997. – № 3 (4). – P. 1–8.*
3. *Orzack M. H. Computer Addiction: What Is It? / by Maressa Hecht Orzack. – Ph.D., 1998. – Vol. XV. – Is. 8.*
4. Класифікація комп'ютерних ігор [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lurkmore.to/MMORPG>, <http://lurkmore.to/RPG>
5. *Пэлфри Дж. Дети цифровой эры / Джон Пэлфри, Урс Гассер ; [пер. с англ. Н. Яцюк]. – М. : Эксмо, 2011. – 368 с. – (Психология нового поколения).*
6. *Жичкина А. Стратегии самопрезентации в интернете и их связь с реальной идентичностью [Электронный ресурс] / А. Жичкина, Е. Белинская. – Режим доступа : <http://flogiston.ru/articles/netpsy/strategy>*
7. Динаміка поширення Facebook в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://watcher.com.ua/>
8. *Арестова О. Н. Коммуникация в компьютерных сетях: психологические детерминанты и последствия / О. Н. Арестова, Л. Н. Бабанин, А. Е. Войсунский // Вестник Московского университета. Серия 14. “Психология”. – 1996. – № 4. – С. 14–20.*
9. *Чудова Н. В. Особенности образа Я “жителя” интернета / Н. В. Чудова // Вторая российская конференция по экологической психологии (Москва, 12–14 апреля 2000 г.): тезисы. – М. : Экопсицентр РОСС, 2000. – С. 269–270.*

Стрильчук О. В. Трансформация смысла интернета: от патологического влечения к социальной необходимости

Осуществлен анализ трансформаций интернет-практик с момента появления исследований о них, а также изменения подходов к изучению интернета в мире и в Украине в частности за последние десять лет. Проведен обзор динамики распространения сети Интернет в Украине на протяжении этого периода, приведены данные о росте количества пользователей интернета с 2011 по 2013 год. Освещены и проанализированы изменения подходов к изучению понятия компьютерной зависимости с момента появления первых определений этого феномена в середине 1990-х годов в США. Приведена классификация существующих на сегодняшний день онлайн-игр, привлечено внимание к темпам их развития и усовершенствования. Описаны и проанализированы изменения в виртуальной и социальной среде личности, произошедшие в результате появления социальных сетей; в частности отмечается, что социальные сети угрожают безопасности современного подростка, который, воспринимая их как инструмент собственной самоидентификации и популяризации, стремится во что бы то ни стало освещать свою личную жизнь через публичное размещение фото и других материалов о себе в интернете. Рассмотрен феномен YouTube и его воздействие на социокультурные и моральные ценности современного подростка. Освещены изменения в формировании образа “Я” в интернете, а также динамичность развития способов коммуникации в интернете благодаря постоянному усовершенствованию компьютерных

технологий. Выделены и систематизированы основные направления трансформационных процессов в сети, без учета которых невозможно разработать какие-либо медиаобразовательные программы, формы и методы работы с подростковым коллективом учащихся.

Ключевые слова: интернет-зависимость, интернет-практики, интернет-увлеченность, социальные сети, кибербуллинг, самопрезентация, виртуальная идентичность.

Strilchuk O. V. The Transformation of Internet: from Pathological Attraction to Social Need

The transformation of Internet practices is analyzed since the beginning of their research, besides is shown the changing of approaches to the study of the Internet in the world and in Ukraine over the last 10 years. The dynamics of the spread of the Internet in Ukraine is overviewed over the past 10 years. It is shown data growth of consumer Internet in the period from 2011 to 2013 years, changes in approaches to the study of the concept of computer addiction, since the first definition of this phenomenon in the mid-90s in the U.S.A. The classification of currently existing online games is represented focusing on games development and improvement. This publication describes changes in the virtual environment and social identity arising from the emergence of social networks. The author notes that social networks have jeopardized the safety of the modern teenager who perceiving nets as instruments of his identity and promotion, highlight their personal lives through a public offering photos and other information about yourself online. The phenomenon of YouTube and its impact on socio-cultural and moral values of the modern teenager are analyzed in the article. Changes in the formation of the self image in the network and the active development of the ways of communication through the Internet are highlighted because of the constant improvement of computer technologies. The main directions of transformation processes in the Internet are selected and systematized, without which is impossible to develop any media education programs, forms and methods of work with teenage student groups.

Key words: Internet addiction, Internet practices, Internet enthusiasm, social networks, cyberbullying, self-representation, virtual identity.